OECONOMUS GAZDASÁGKUTATÓ ALAPÍTVÁNY

OECONOMUS ELEMZÉSEK

Az osztrák tőke hatása a magyar iparfejlődésre

A magyar és osztrák vállalatok közötti kapcsolatok hosszú távra nyúlnak vissza a gazdaságtörténelemben. A két ország sokáig közös történelmi múltja meghatározónak bizonyult a magyar iparfejlődés szempontjából is. A korai, XIX. századi tőkebefektetések jelentős része Ausztriából áramlott hazánkba, mindez pedig elősegítette az ipar növekedését, szerkezeti átalakulását és diverzifikációját is. Elemzésünkben a gazdaságtörténeti visszatekintés mellett, az osztrák tőke hazai gazdaságra gyakorolt hatására is kitérünk, valamint arra, hogy milyen erősségei és veszélyei lehetnek a szomszédos ország befektetéseinek itthon.

2023. november

Az osztrák tőke hatása a magyar iparfejlődésre

Szerző: Szigethy-Ambrus Nikoletta

Magyarország gazdaságtörténetében a külföldi tőke régóta meghatározó és fontos tényezője a fejlődésnek. Az 1800-as évek második felétől megélénkülő külföldi befektetések lehetőséget teremtettek arra, hogy az addig főként agráriumra koncentráló hazai gazdaság elinduljon az iparosodás útján. Mindebben kiemelt szerepe volt az osztrák tőkések jelenlétének, amely egyrészt a földrajzi közelség, másrészt a történelmi Osztrák-Magyar Monarchia által létrehozott dualista rendszer eredménye is volt. Mára, Ausztria még mindig az egyik legfontosabb tőkekihelyező Magyarországon, számos ágazatban képviseltetik magukat az osztrák leányvállalatok. Elemzésünkben az osztrák tőke hatásait tekinthetjük át a magyar gazdaság vonatkozásában, kitérve az egyes ágazatokban betöltött szerepére, valamint arra, hogy mennyiben változott a befektetések szektoriális megoszlása.

Gazdaságtörténeti visszatekintés a XIX. századtól az első világháborúig

A magyar gazdaság fejlődésére a XIX. században jelentősen hatott az 1848-as forradalom és szabadságharc. A politikai változások mellett felszámolásra kerültek a feudális viszonyok, mindez pedig elősegítette a polgári átalakulást, valamint a tőkés fejlődés kezdeti lépéseit. Változtak a politikai, jogi, intézményes keretek, ezzel együtt pedig módosultak a piaci szabályok, elkezdett érvényesülni a szabad verseny. Mindez azonban csak lassan tudott tényleges és hatékony változásokat elérni és maradandóvá tenni. Arra vonatkozóan, hogy a kiegyezés követően pontosan mekkora mértékben áramlott tőke Magyarországra, csak kevés forrás rendelkezik. Az egyik ilyen alapmű Fellner Frigyestől származik, amely meghatározó volt a későbbi magyar tőkeimport számításokra vonatkozóan (Kövér, 1992). Az általa használt módszert többszörösen indirektnek tekinthető, emellett pedig számos direkt módszert is alkalmazott a számításokba (Kövér, 1992). 1893-tól a Központi Statisztikai Hivatal által kiadott Magyar Statisztikai Évkönyv is segíti munkánkat a témában, amely bár a XX. századig nem

részletezi a külföldi tőke részesedését itthon, ezt követően azonban részletes adatokat találunk róla.

Az 1867-es kiegyezés idején Magyarország lakossága 75-80%-ban még mindig mezőgazdaságból élt, mindössze 10% volt, akik az ipar egyes szegmenseiben kerültek foglalkoztatásra (Diószegi et. al., 1979). Az 1848-as jobbágyfelszabadítás után megváltozott a földművelés és állattenyésztés során megtermelt javakból származó kereskedelem, diverzebb lett a korábbi piac (Kövér, 1979). Rendkívül magas volt az országon belüli regionális szintkülönbség is, amely a gazdasági fejlettség tekintetében mutatkozott meg elsődlegesen. Az első komolyabb tőkés változások az 1850-es 1860-as években kezdődtek, ami együtt járt a modernizációs törekvésekkel is. A változás elsősorban annak volt köszönhető, hogy a magyar gazdaság egyre inkább elkezdett bekapcsolódni a nemzetközi, főként európai, tőkés gazdaság rendszerébe, növekedett az agrártermelés, ezzel együtt pedig a nyersanyagkivitel is. Az infrastrukturális hálózatok bővülése révén felgyorsult a szállítás, elkezdődött a hitelrendszer kiépítése, az élelmiszeripar növekedése. Ahhoz azonban, hogy ez a kezdeti fejlődés a következő évtizedekben is kitartson és a gazdaság felzárkózása elindulhasson tőkére volt szükség. Mivel a hazai gazdaság ebben a periódusban tőkeszegényként jellemezhető, így a külföldi tőke igénybevételével került lehetőség a fejlesztések elvégzésére. A már ekkor fejlettnek tekinthető nyugat-európai országok - Anglia, Németország, Franciaország, Ausztria - gazdaságában már-már bevett szokás volt a külföldre történő tőkekihelyezés. Az egyes államok tőkeexportja 1855-ben 5 milliárd forint, 1870-ben 15 milliárd forint, 1890-ben pedig 40 milliárd forintra rúgott (Diószegi et. al., 1979). 1867 és 1890 között Magyarországra körülbelül 2 milliárd forint külföldi tőke érkezett, ami a korszak összes hazai beruházásának mintegy felét tette ki (Diószegi et. al., 1979).

Évek	***Osztrák és egyéb külföldi tőke***	***Belső akkumuláció***
1867-1873	60%	40%
1873-1900	45%	55%
1900-1913	25%	75%

1. táblázat: A magyarországi beruházások forrásai százalékban megadva (Adatok forrása: Berend T., & Ránki, 1987).

A kiegyezés amellett, hogy politikailag jótékonyan hatott az ország helyzetére, kedvezően befolyásolta a további tőkevonzást, amely elsősorban az osztrák befektetésekben nyilvánult meg. Az 1867-es dualista államszervezet létrejöttétől, egészen 1873-ig folyamatos növekedést mutatott a külföldi tőke mennyisége a hazai gazdaságban, amelyben a magas osztrák arány mellett francia, német és kisebb részben angol, belga, holland és svájci is szerepet kapott. Az elsődleges szektor, amelybe a tőke áramlott az infrastrukturális

fejlesztések, főként a vasútépítés volt, amely fontos része lett a további gazdasági fejlődési lehetőségeknek. 1864-ben Magyarországon 1 945 km volt a vasúti pályák hossza, ez 1876-ra közel 3 és félszeresére emelkedett, 6 682 km-re (Katus, 1996). Ezzel együtt egyenes arányban nőtt a vasúton történő árufuvarozás is. Az 1864-es 2 millió tonnáról 1876-ra 9 millió tonnára emelkedett az így szállított termékek, áruk mértéke (Katus, 1996). A kivitel növekedésében ugyancsak mérvadó volt a fejlesztés, évi átlag 3-5%-os növekedés volt megfigyelhető az 1860-1890 közötti időszak során az exportban (Diószegi, et., al., 1979). A vasútépítésbe áramló külföldi tőke átlagosan a teljes tőkeimport csaknem felét adta ebben az időszakban (Berend T. & Ránki, 1978).

A vasútépítés mellett a másik fontos szállítmányozási ágazat a folyami teherhajózás volt. Ebben a szektorban ugyancsak befolyása volt az osztrák tőkének. Az Első Duna-Gőzhajózási Társaság vagy DGT 1829-es megalakulását követően, 1831-től rendszeres személy- és teherhajó járatot üzemeltetett Pest és Bécs között, majd 1845-től Bécs és Buda között is. Emellett a hajóépítésben is feltűnt, az Óbudai Hajógyár építését és működtetését szintén a DGT látta el 1835-től (Jankó, 1968).

A bank és hitelintézeti szektorokban szintén fontos szerep jutott a külföldi befektetőknek. 1866-ban mindössze négy bank működött Magyarországon, 1873-ra számuk 122-re emelkedett, a század végére pedig elérte a 264-et (Tomka, 1996). Jelentősen nőtt a takarékpénztárak (1866 és 1895 között 583 db-ot tartottak számon), valamint hitelszövetkezetek száma is (1866 és 1895 között 1822 db működött). A bankok közül a legfontosabb a bécsi székhelyű, de Magyarországon is működő Creditanstal Bankcsoport tagja, itthon Magyar Általános Hitelbank néven vált ismertté (Kaposi, 2002). Fontos intézmény volt még az Angol-Magyar Bank (1868), továbbá az Erlangen Bankház Franko-Magyar Bankja (1869) (Kaposi, 2002).

A tőkeáramlás élénkülésének köszönhetően a legtöbb iparágban megnőtt a részvénytársaságok száma. Az 1913-as adatok szerint a legtöbb részvénytársaság az élelmiszeripari, gépipari, valamint kő-, agyag- és üvegipari ágazatokban alakult. A diagram adatainak tanulsága az is, hogy az egyes ipartörvények, amelyek még a XIX. század második felében hoztak meg (1872, 1881, 1884) jótékonyan hatottak a nagyipar és így a részvénytársaságok kialakulására. Mindezek közül az 1881. évi második ipartörvényt érdemes kiemelni. Ez a törvény adómentességet biztosított 1895-ig azon külföldi gyárosok részére, amelyek addig itthon nem gyártott termékek előállítására hoztak létre egységeket (1881. évi XLIV. törvénycikk).

1. ábra: A Magyarországon működő ipari részvénytársaságok száma 1913-ban iparáganként, darabban megadva (Adatok forrása: Magyar Statisztikai Évkönyv, Új folyam XXI. 1913).

Az első világháború 1914-es kitörésére sikerült olyan mértékű tőkevonzást realizálni a hazai gazdaságban, amely hatalmas fejlődési potenciállal bírt. A háborús átrendeződés, valamint a hadigazdálkodásra való áttérés, továbbá az Osztrák-Magyar Monarchia megszűnése miatt azonban a további növekedés nem tudott megvalósulni. A trianoni békeszerződés következtében kialakult területi, lakossági és infrastrukturális veszteségek tovább nehezítették a külföldi tőkevonzást. Emellett a tény, hogy Magyarország a vesztes államok oldalán fejezte be a háborút, szintén nem adott reményt a korábbi gazdasági trend folytatására.

Tőkevonzás és gazdaság az első világháború végétől a rendszerváltásig

A háború után a hazai gazdaság számára a jóvátétel fizetése mellett az újjáépítés, valamint az új kereskedelmi kapcsolatok kialakítása volt a prioritások között. A nyersanyagok jelentős részét immár nem saját forrásból, hanem a szomszédos államoktól kellett megvásárolnia a termeléshez. Mindemellett szükségessé vált az önálló monetáris politika kialakítása, az új nemzeti valuta bevezetése is. Az 1920-ban elindított pénzügyi stabilizáció egészen 1926 júniusának végéig tartott. Kiemelt szerepe volt benne a Népszövetség által folyósított kölcsönnek, amely az eredeti tervek szerint 250 millió aranykoronát jelentett volna, végül azonban 267 millió aranykoronára emelkedett (Réti, 2011).

Az első világháborút követően drasztikusan lecsökkent az addig meghatározó osztrák tőke mértéke itthon. Elsősorban a pénzügyi és banki szektorban volt érezhető a változás, a legtöbb befektető osztrák helyett már magyar volt. Megnőtt az addig nem jelentős amerikai, olasz, brit és francia érdekeltség is a vállalatoknál. Ennek hátterében főként a magas infláció miatt kialakuló olcsóvá váló részvények külföldi felvásárlása állt (Réti, 2011). A két világháború közötti időszakban a külföldi tőke főként hitelek formájában érkezett Magyarországra. Többek között ilyen volt az angol Talbot konszerntől felvett kölcsön, amelyet a főváros áramellátásának javítására fordítottak (92 millió pengő), valamint a gyufamonopólium bevezetése is. Ebben a svéd STAB vállalat 190 millió pengős kölcsönt nyújtott a magyar államnak, amely pénzt a földbirtokreform kártalanítási kötelezettségeinek fedezésére fordították (Berend T., & Szuhay, 1978).

A korábbi nagy mértékű tőkebefektetések a két világháború között erős visszaesést mutatnak. 1913-ban a magyar gépiparban 36%-os volt a külföldi részesedés aránya, ez az érték 1929-re 28%-ra esett vissza.

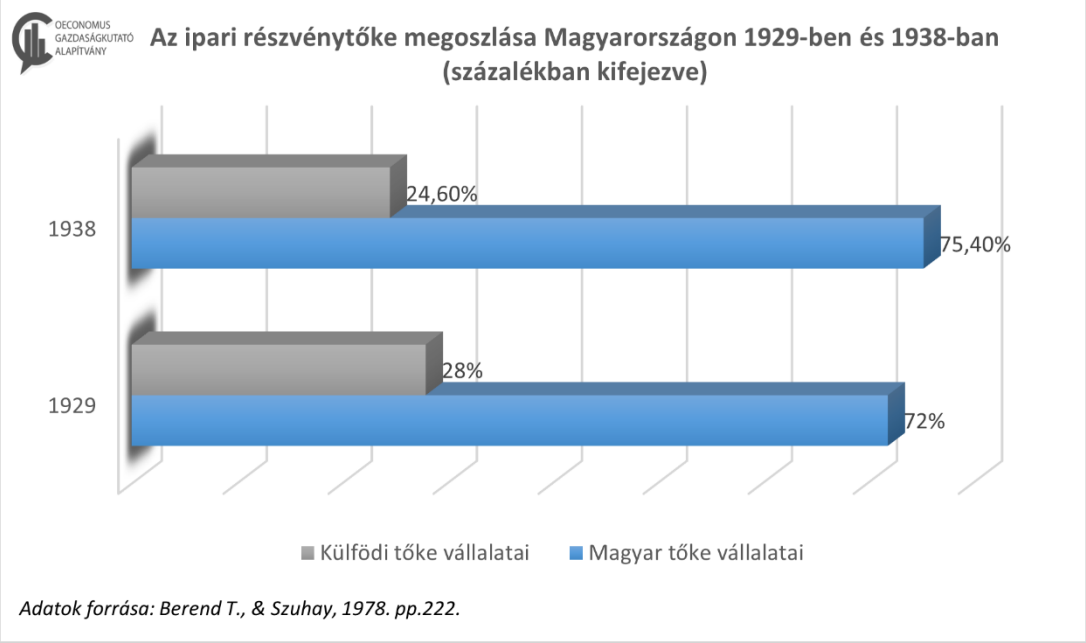

2. ábra: Az ipari részvénytőke megoszlása Magyarországon 1929-ben és 1938-ban, százalékban kifejezve (Adatok forrása: Berend T., & Szuhay, 1978)

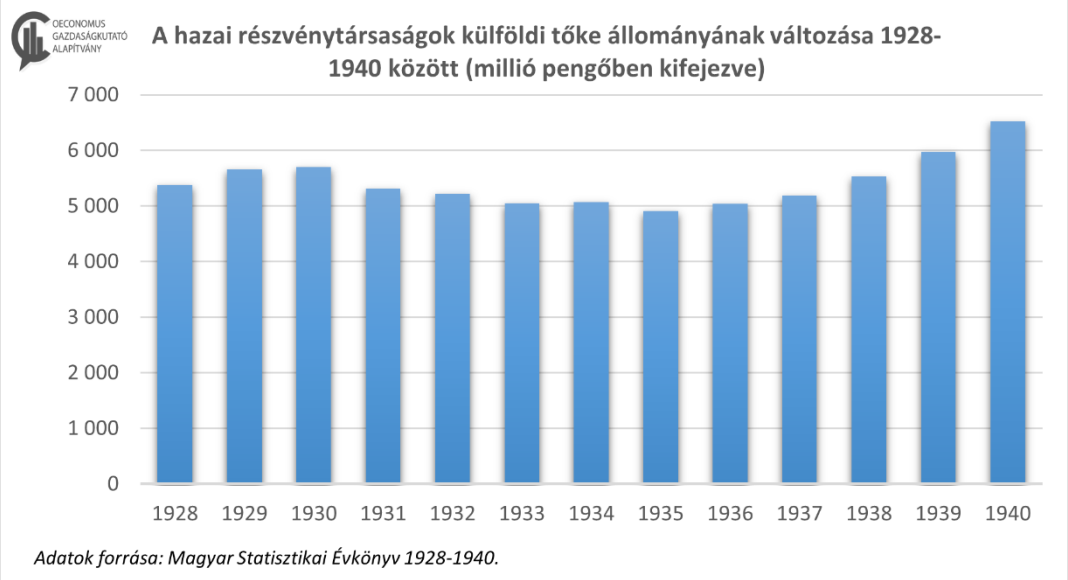

3. ábra: A hazai részvénytársaságok külföldi tőke állományának változása 1928-1940 között, millió pengőben kifejezve (Adatok forrása: Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928-1940).

Az 1920-as évek végén kialakuló gazdasági válság hatása az 1930-as évek első felében gyűrűzött be a külföldi tőkeállomány alakulásába. Míg 1930-ban 5 700 millió pengő volt a hazai részvénytársaságok külföldi tőkeállománya, addig öt évvel később ez az érték 4 909 millió pengőre csökkent. Az ezután meginduló növekedés főként a második világháborút megelőző beruházások hatásainak tudható be. 1940-ig a legtöbb külföldi tőkebefektetés továbbra is az ipari és a banki, pénzügyi szektorba áramlott itthon, csak kevésbé érintette a külföldi érdekeltség a közlekedési és agrár szektorokat (Magyar Statisztikai Évkönyv, 1940). Az addigi sokszínű osztrák befektetők visszaszorultak és főként a feldolgozóipari ágazatokba tömörültek (Réti, 2011).

A második világháborút követő államosítási hullám következtében a külföldi, elsősorban nyugati tulajdonú vállalatok száma meredek csökkenésbe kezdett. Mindössze két év alatt, 1947 és 1949 között a legtöbb szektorban 100%-os állami tulajdon lett a meghatározó (Pető & Szakács, 1985). Azoknál a vállalatoknál, ahol az államosítást nem tudták azonnal végrehajtani, olyan új követelményeket állítottak, amelyek teljesítése irreális és lehetetlen volt. Az így kialakult helyzetet kihasználva szervezték állami irányítás alá a MAORT vagyis Magyar Amerikai Olajipari Rt-t is (Kaposi, 2002).

A keményvonalas gazdaságpolitikai döntéseket csak az 1970-es évek válságai és az egyre növekvő külföldi eladósodottság miatt kezdték felülvizsgálni. Ennek hatására kezdtek teret nyerni a vegyesvállalatok, valamint 1988-tól datálhatjuk a nyugati tőkebefektetések ismételt megjelenését is itthon (Abonyiné Palotás, 1994). A befektető országok között első helyen Németország, az USA és Ausztria, utánuk Franciaország, Hollandia és Nagy-Britannia álltak

a jelzett időszakban. Csehország, Lengyelország és Magyarország a térségben olyan intézményi és pénzügyi hátteret tudtak kialakítani, amely segítségével a külföldi tőke legfontosabb célországai váltak a régióban az 1990-es évek végére (Némedi-Varga, 1998) A rendszerváltást követően lehetőség nyílt egy olyan nyitott gazdaság felépítésére, amelyben egyre nagyobb szerepet jutott a külföldi és így az osztrák tőkebefektetéseknek is. Ezek segítségével sikerült meghonosítani hazánkban is a nyugati típusú vállalatszervezést, valamint termelést, emellett pedig a társaságok aktívan bekapcsolódtak a privatizációs folyamatokba is. Utóbbi esetén azonban nem jelenthető ki teljes bizonyossággal annak pozitív hatása, hiszen számos ágazatban kiszorításra kerültek az addigi hazai vállalatok, a külföldi befektetők pedig verseny szempontok miatt bezárásra ítélték a magyar társaságokat.

Az osztrák tőkebefektetések Magyarországon 1989 után

A rendszerváltást megelőző egy-két évben már érezhetőek voltak a nyitás jelei a magyar gazdasági életben. Mindez, valamint az 1989-1990-es demokratikus fordulat kedvezően hatott a külkereskedelemre és az FDI áramlás ösztönzésére is. A dinamikus növekedés jelei a külföldi tőkebefektetésekben már az 1990-es évek elején megmutatkoztak, később pedig folytatódott a tendencia.

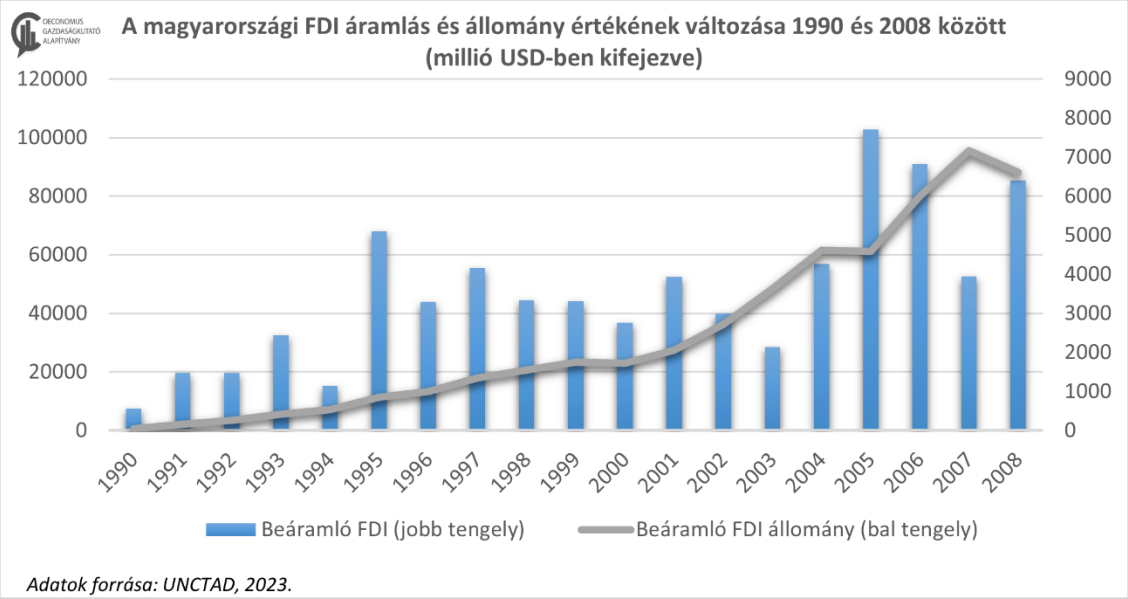

4. ábra: A magyarországi FDI áramlás és állomány értékének változása 1990-2008 között millió USD-ben kifejezve (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

Ebben az időszakban főként a szolgáltatási szektorba áramlott jelentős mennyiségű FDI, a teljes mennyiség 59%-a ide érkezett (OECD, 1999). Az ágazatban leginkább a pénzügyi, tanácsadási, biztosítási szektorok indultak ennek révén fejlődésnek, amelyben ismét kiemelt helyet foglaltak el az osztrák eredetű vállalatok. Az elsők között, még 1987-ben lépett be a magyar piacra az akkor még Unicbank, majd 1997-től Raiffeisen Bank néven ismert hálózat. Szintén 1997-ben jelent meg itthon az Erste Bank, valamint a biztosítási ágazatban a Vienna Insurance Group, amelyhez számos biztosítótársaságok is tartozik.

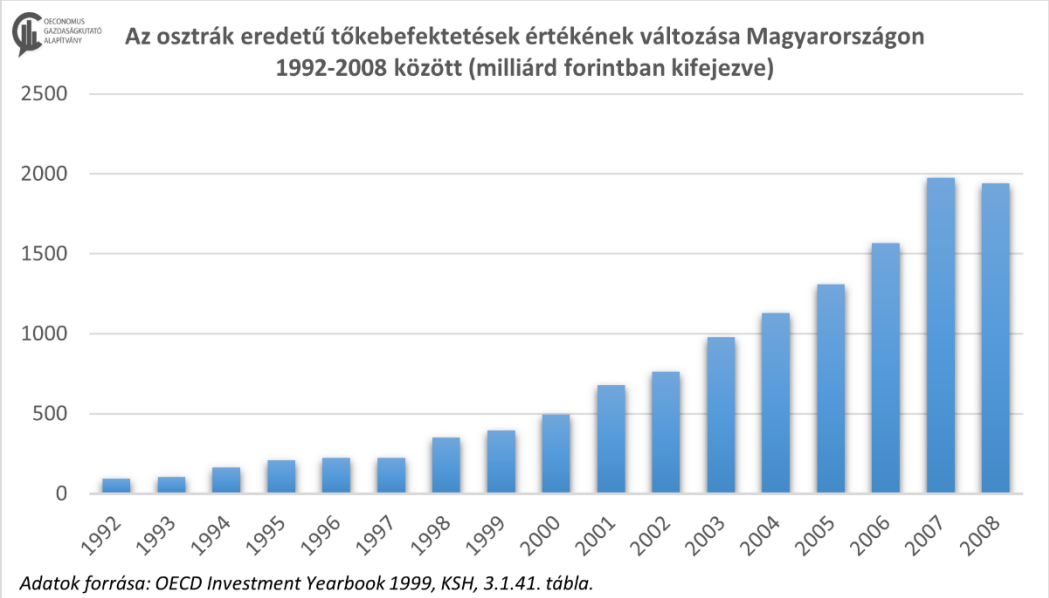

5. ábra: Az osztrák eredetű tőkebefektetések értékének változása Magyarországon 1992-2008 között, milliárd forintban kifejezve (Adatok forrása: OECD Investment Yearbook, 1999; KSH, 3.1.41.tábla)

Az osztrák bankok és pénzintézetek ilyen szintű térnyerésének hátterében az 1990-es években egy másik ok is megjelenik. Ebben az évtizedben a régióban több olyan válság is kialakult, amely elsősorban a bankrendszereket érintette, ezáltal tőkehelyzetük megrendült. A válságok a legtöbb esetben a korábbi szocialista „örökségekből", a kedvezőtlen hitelportfóliókból alakultak ki. Ugyan az államok próbáltak különböző módszerekkel beavatkozni a helyzet csillapítása céljából (feltőkésítéssel például), de mindez kevésnek bizonyult. Olyan befektetőkre volt tehát szükség, akik stabilizálni tudják a bankrendszereket, így a külföldi intézetek terjeszkedése ehhez megfelelő lehetőségnek mutatkozott (Banai, & Király, & Várhegyi, 2010). Magyarországon a régióban elsőként indulhatott el a bankrendszer átalakítása 1994-ben és 1997-re a korábbi állami tulajdonú bankok jelentős részét már privatizálták is a főként nyugat-európai befektetők. Míg 1995-ben 39,4% volt a külföldi tulajdonú bankok piaci részesedése a bankrendszer mérlegfőösszegéből, addig 1997-re 60,3%-ra, majd az ezredfordulón már 69%-ra emelkedett (Banai, & Király, & Várhegyi, 2010).

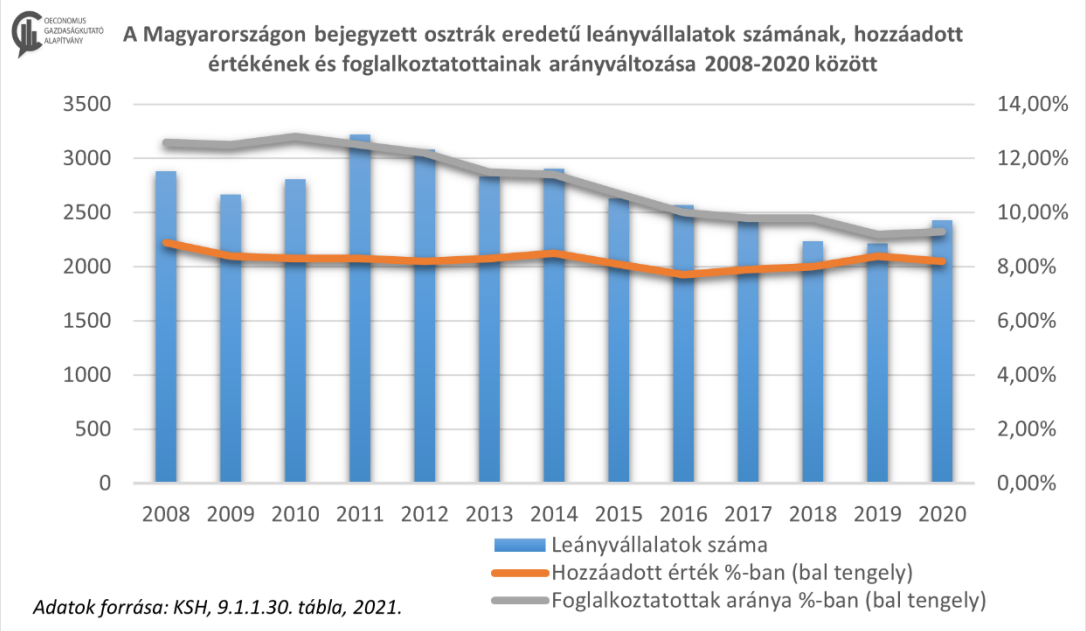

6. ábra: A Magyarországon bejegyzett osztrák eredetű leányvállalatok számának, hozzáadott értékének és foglalkoztatottainak arányváltozása 2008-2020 között (Adatok forrása: KSH, 9.1.1.30. tábla)

A gyártási szektorban, amelybe a teljes FDI 39%-a érkezett 1997-ben, szintén növekedésnek indultak az osztrák befektetések. A kilencvenes években lépett magyar piacra a STRABAG építőipari vállalat, a Wienerberger, valamint a papírgyártással foglalkozó Prinzhorn csoport. Az ezredfordulót követően tovább bővültek az osztrák érdekeltségek itthon: a 2000-es évek elején kezdte el működését a Bau-Holding építőipari, a Wopfinger betongyártással foglalkozó társaság, továbbá a Rossi Biofuel, bioüzemanyag gyártó cég.

Az ingatlanfejlesztési üzletágban az egyik legismertebb osztrák eredetű vállalat, az Immoeast ugyancsak a kétezres évek elején jelent meg a magyar piacon, később, a több nemzetközi tendert is elnyerő TriGránit csoport munkájába is bekapcsolódott. Az üzemanyag értékesítés és a hazai üzemanyaghálózat egyik megkerülhetetlen szereplője ugyancsak osztrák eredettel büszkélkedhet. Az OMV 1991-ben kezdte meg terjeszkedését Magyarországon, 2021-re pedig a piaci részesedése elérte a 9,9%-ot.

A kiskereskedelmi üzletágban két jelentős osztrák piaci szereplő jelent meg a magyar piacon is. Az egyik egy már hosszú évtizedek óta működő, államosítást, majd ismételt privatizációt megélő Julius Meinl Csemege üzlet volt. Az elsősorban kávépörkölés profilú üzlet 1910-ben nyílt meg a IX. kerületben, majd tíz évvel később egy másik, VII. kerületi boltot is nyitottak az osztrák tulajdonosok. A második világháború után államosításra került a bolthálózat, majd magyar tulajdonba került (Deák, 2002). A rendszerváltás éveiben, 1989. decemberében ismét nyílhatott Meinl üzlet a korábbi Csemege Kereskedelmi Vállalat boltjaiban.1991-ben a teljes

bolthálózatot privatizálták, amelyben 51%-os részesedést szerzett az osztrák Meinl leányvállalata. 2001-ig ebben a szerkezetben működött a csoport, majd az osztrák részesedést a belga Delhaize csoport vásárolta fel, új nevet felvéve: immár Csemege-Match Rt., lett a hivatalos cégnév, a boltokat pedig azok mérete alapján *Match* és *Smatch* névre keresztelték át (Deák, 2002).

A másik fontos szereplője az ágazatnak a 2000-es években nálunk is megjelenő BauMax barkácsáruház. A főként közép-kelet-európai piacokon terjeszkedő osztrák családi vállalkozásból kinőtt cég 2007-ig Magyarországon 15 üzletet nyitott. A 2008-as 2009-es gazdasági válság, valamint belső likviditási és átszervezési problémák miatt 2015-re bezárta a magyar és a többi, térségben lévő áruházait is.

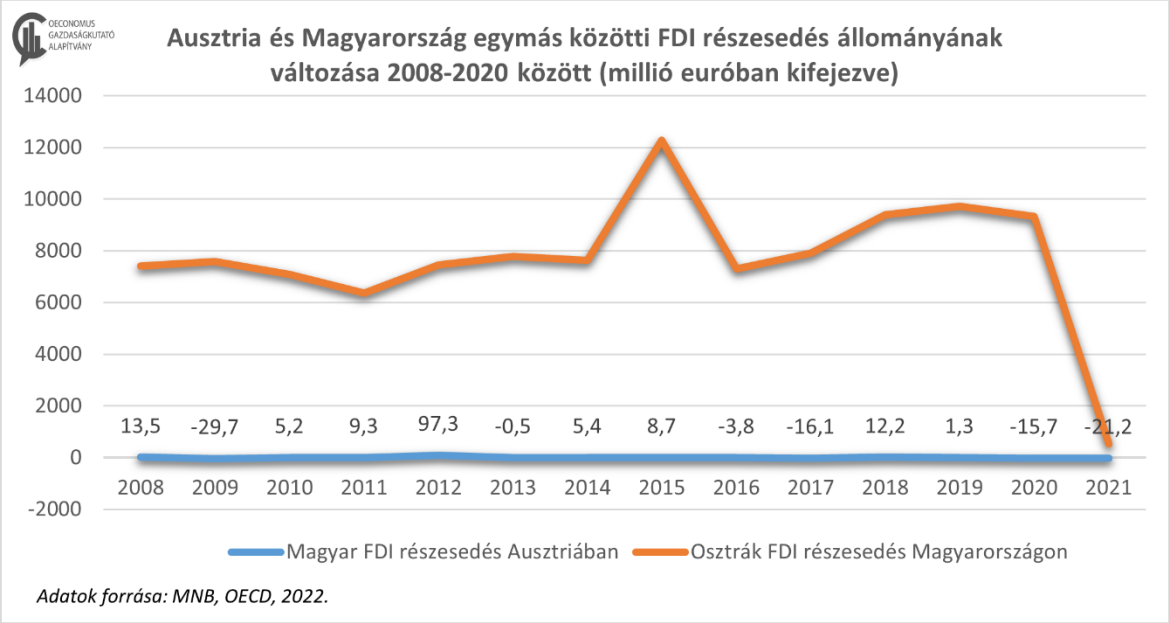

7. ábra: Ausztria és Magyarország egymás közötti FDI részesedés állományának változása 2008-2020 között, millió euróban kifejezve (Adatok forrása: MNB, OECD, 2022).

Mára a legtöbb osztrák eredetű vállalkozás Magyarországon az építőipari és gyártási ágazatokban tevékenykedik. Magas maradt a kilencvenes évek óta az osztrák jelenlét a bank-hitelintézeti és biztosítási szektorokban is. 2020 év végén, több, mint 180 osztrák eredetű bank és hitelintézeti fiók működött Magyarországon, a három vállalat együttes mérlegfőösszege az adott év végén elérte a 7 086,25 milliárd forintot.

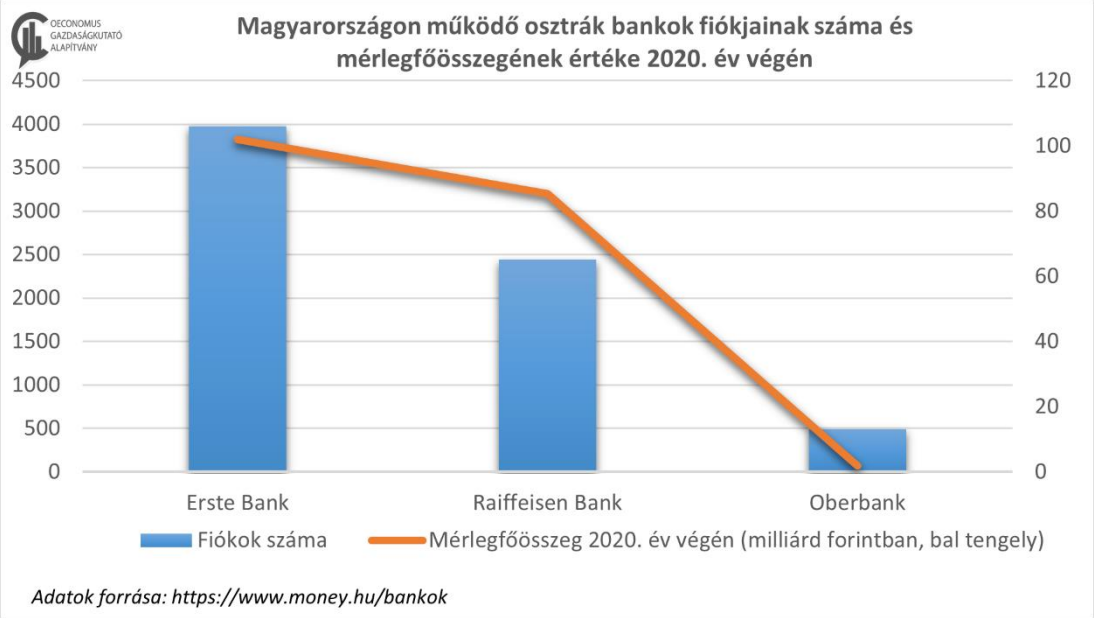

8. ábra: Magyarországon működő osztrák bankok fiókjainak száma és mérlegfőösszegének értéke 2020. év végén (Adatok forrása: https://www.money.hu/bankok 2023).

A nálunk működő osztrák biztosítótársaságok közül 2021-ben az Union Vienna Insurance Group 117 551 millió forintos bruttó biztosítási díjbevételt könyvelhetett el, míg az Uniqa Biztosító Zrt., 81 025 millió forintos összeggel zárt. E szerint az Union piaci részesedése 2021-ben 8,56%-os volt, az Uniqaé pedig 5,9%-os (MABISZ, 2022).

Az osztrák tőke jelenléte a magyar gazdaságban sok szempontból meghatározó. Az elmúlt bő harminc év során még inkább előtérbe került a német, holland és amerikai mellett a szomszédos államok részesedése is. A magyarországi FDI részesedések diverzifikálása több okból is fontos, mindazonáltal a korábbi eredményes kapcsolatok fenntartása ugyanilyen jelentőséggel bír.

Előny vagy hátrány az osztrák tőke a magyar gazdaságban?

Az elmúlt évek, évtizedek során számos esetben került megkérdőjelezésre, hogy a hazai gazdaságnak mekkora szüksége van a versenyképes működéshez a külföldi tőkére. A privatizációs időszakot követően sokan úgy gondolták, hogy a külföldi befektetők nem egyszer inkább negatívan járultak hozzá a magyar gazdasághoz, kiszorítva a hazai gazdákat, termelőket, vállalatokat. Az Európai Unióhoz, valamint a Schengeni övezethez való csatlakozással nem csak a földrajzi határok kerültek lebontásra, de a tőke áramlása is szabadabbá vált. Emiatt pedig egyre inkább sürgetőbbé vált, hogy a szabályozások minden

olyan területre kiterjedjenek, amelyek az új kihívásokkal is képesek felvenni a kesztyűt. Ma már nem csupán a versenyből adódó kérdések merülnek fel a befektetők és befektetések előtt, de környezetvédelmi, etikai szabályok is meghatározzák egy-egy új külföldi vállalat magyarországi térnyerését.

Az osztrák tőke előnyeinek, hátrányainak áttekintését legegyszerűbben egy SWOT analízisbe összefoglalva tudjuk megtenni. Az itt feltüntetett jellemzők nem csak az osztrák, de a legtöbb külföldi tőke által létrehozott vállalat esetén érvényesek.

Erősségek	**Gyengeségek**
• a hazai nagyipar szerkezetének átformálását elősegített; • új munkahelyeket teremtett; • növelte a hazai exportot; • kedvezően hatott a bérek növelésére.	• elmúlt években csökkent a hozzáadott érték; • agyelszívás az anyavállalatokhoz; • olyan adókedvezmények, amelyeket a hazai vállalkozások nem vehetnek igénybe.
Veszélyek	**Lehetőségek**
• profit Ausztriába jutása; • külföldi kontroll növekedése; • kiszorítóhatás a hazai vállalkozások irányába.	• kapcsolatok erősítése a két ország között; • menedzsment minta átvétele/bérek pozitív korrigálása; • verseny fokozása; • nemzetközi jellegű üzleti kultúra bővítése itthon.

9. ábra: Az osztrák tőke jellemzői SWOT analízisbe összefoglalva (Saját szerkesztés).

Vitathatatlan tény, hogy a hazai ipar szerkezetének átalakulásához, a magyar export növekedéséhez és a bérek emelkedéséhez nagyban hozzájárultak a külföldi és így, osztrák tulajdonú társaságok is. A bevezető részekben már kitértünk arra, hogy a XIX. század második felében Magyarországra áramló tőke nem csak azért jelentős, mert segítségével az ipari fejlődés elkezdődhetett, hanem az ipartörvények kialakításában is nagy szerepet kapott. Olyan új vállalatok telepedhettek meg hazánkban, amelyek addig nem gyártott termékeket készíthettek és forgalmazhattak, ezzel elősegítve a hazai kínálat bővülését és a verseny erősödését. Az új termékcsoportokkal Magyarország jobban be tudott kapcsolódni a térség exportjába, emellett pedig az agráriumon kívül is lehetőség nyílt az elhelyezkedésre. A technológiai újítások segítségével addig nem alkalmazott eljárásokkal indulhatott itthon gyártás, mindez pedig a hazai, többi iparágat is közvetetten érintette.

Az adókedvezmények egyszerre jelentettek előnyt a külföldi társaságnak és hátrányt a hazaiaknak. Emellett nem elhanyagolható kérdés az sem, hogy a külföldi tőke által létrehozott gyárakban milyen mértékű a hozzáadott érték a legyártott termékek esetében. Ausztria

magyarországi leányvállalatainál a 6. ábra adatainál látható, hogy a hozzáadott érték 8% körül alakul. Ha ezt összevetjük a német vagy az amerikai értékekkel, akkor látható, hogy az eltérés rendkívül magas. A német eredetű cégek esetében a hozzáadott érték 2020-ban 30% volt, míg az amerikaiak esetében 14,4% (KSH, 2023). Ausztria még így is a harmadik helyen áll a külföldi befektetők rangsorában, lényegesen előrébb, mint Svájc vagy Hollandia.

Az FDI áramlás kapcsán sok elemző és szakértő egyetért abban, hogy az egyik legnagyobb veszély a profit külföldre áramlása jelenti. Emellett a másik negatívumként a magas külföldi kontrollt szokták emlegetni, ami szintén egy megfigyelhető jelenség. Mindkettő valós probléma, megoldásukra mindeddig érdemi terv nem készült.

A gazdasági kapcsolatok erősítésében fontos szerep jut a külföldi tőkeáramlásnak is, hiszen ezzel a két állam közötti viszony még bizalmasabbá tud válni. Fontos potenciál lehet abban is, hogy a külföldi cégek mintái, hogyan tudnak az adott ország piacán, gazdaságában meghonosodni. A kilencvenes években az egyik ilyen minta a menedzsment vagy vállalatszervezés átvétele volt. Az addigi szocialista-tervgazdálkodási rendszerű társaságok számára a nyugati vállalatszervezési minták átvétele egybeesett a külföldi tőke fokozottabb áramlásával. Ezzel nem csak a belső felépítésüket, de olyan külső arculatot is ki tudtak alakítani, amely a nemzetközi üzleti kultúrában, vállalati életben is helytálló.

Látható, hogy annak megítélése, hogy az osztrák vagy akár tágabb értelemben, a külföldi tőke előnyös vagy hátrányos a hazai gazdaságra nézve nehezen meghatározható. Számos előnye van annak, hogy külföldi vállalatok telepednek le és hoznak létre Magyarországon leányintézetet, mindazonáltal láthatóak a veszélyek, negatívumok is. Ahhoz, hogy a magyar gazdaság nyitottsága és diverzifikáltsága megmaradjon, fontos, hogy a külföldi társaságok is helyet kapjanak a hazai piacon. Ugyanakkor az arányosságnak ebben az esetben is kiemelt szerep jut: a hazai kis- és középvállalkozások, valamint nagyvállalatok támogatása, erősítése legalább akkorra fontosságú, mint a külföldi tőke bevonzása.

Konklúzió – befejező gondolatok

Az osztrák-magyar gazdasági kapcsolatok hosszú múltra tekintenek vissza, amelynek alapját a földrajzi közelség és a történelmi együttélés adja. Magyarország számára nyugati szomszédja hosszú ideje egyfajta példa is a fejlődésben. Mindazonáltal ezt a példát nehéz itthon megvalósítani, főként, ha figyelembe vesszük az 1945 utáni politikai-gazdasági eltéréseket a két ország között.

A magyar gazdaságban és tőkevonzásban a német mellett az osztrák tőke fontossága megkérdőjelezhetetlen. Az osztrák vállalatokra jellemző precizitás, tudatosság jótékonyan hat a magyar cégekre is, pénzügyi hátterük megbízhatóságot teremt, ritka eset, hogy osztrák vállalat csődöt jelentsen akár a hazai piacon is. Mindehhez hozzájárul az a hazai környezet is, amely segítségével stabil hátteret sikerült teremteni a hozzánk érkező külföldi vállalatok számára.

Felhasznált források

Abonyiné Palotás Jolán (1994): A külföldi működő tőke szerepe gazdaságunk fejlődésében. http://www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/baba/Abonyine.pdf

Banai Ádám & Király Júlia & Várhegyi Éva (2010): A rendszerváltás 20 évének egy egyedi fejezete: külföldi bankok dominanciája a kelet-közép-európai régióban, különös tekintettel Magyarországra. MNB Tanulmányok, 89. 2010. https://www.mnb.hu/letoltes/mt-89.pdf

Berend T. Iván & Szuhay Miklós (1978): A tőkés gazdaság története Magyarországon. Kossuth Könyvkiadó – Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Budapest. pp.27-136.

Berend T. Iván & Ránki György (1978): Gazdasági elmaradottság és a külkereskedelem szerepe a XIX. századi Európában. In: Történelmi Szemle, 21. évfolyam. pp.253-280. https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz1978_2/berend-ranki.pdf

Berend T. Iván & Ránki György (1987): *Európa gazdasága a 19. században*. Gondolat kiadó, Budapest. pp.360-412.

Diószegi István & Kovács Endre & Spira György & Szász Zoltán (1979): *Magyarország története 6/1-2.* Akadémiai Kiadó, Budapest. pp.550-571.

Deák Attila (2002): A Meinl-birodalom tündöklése és bukása: https://web.archive.org/web/20140812212956/http:/mno.hu/migr/a-meinlbirodalom-tundoklese-es-bukasa-799964

Jankó, 1968: Jankó Béla: *A magyar dunai gőzhajózás története. 1817–1947*; GTE, Bp., 1968 (Műszaki történelmi sorozat Hajózástudományi Együttműködési Bizottság)

Katus László (1996): A szállítási forradalom Magyarországon a 19. században. In.: Lengvári László szerk.: In memoriam Barta Gábor. Pécs, 1996. pp.385-393.

Kaposi Zoltán (2002): Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. pp.141-144. 201-262.

Kövér György (1979): A magyar gazdaságpolitika és lehetőségei (1867-1914). In: Egyetemi Szemle, Vol.1, No.1. pp.63-76. https://www.jstor.org/stable/41484475

Kövér György (1992): A dualizmus-kori tőkeimport-számítások historiográfiai és módszertani kérdései. In.: Aetas, 1992/4. pp.5-19. http://real-j.mtak.hu/15914/1/aetas_1992_004.pdf

KSH, 3.1.41.tábla: A külföldi tőkebefektetések befektető országok és országcsoportok szerint (1998-2012): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpk003b.html

KSH, 9.1.1.30. tábla: Az első tíz ország a külföldi leányvállalatok száma, árbevétele, hozzáadott értéke, a foglalkoztatottak száma és aránya szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0027.html

Magyar Statisztikai Évkönyv, Új folyam, XXI. (1913): https://web.kshkonyvtar.hu/article/4/283/magyar-statisztikai-evkoenyv

Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928-1940: https://web.kshkonyvtar.hu/article/4/283/magyar-statisztikai-evkoenyv

MNB FDI statisztikák: https://statisztika.mnb.hu/publikacios-temak/fizetesi-merleg-es-kapcsolodo-statisztikak/kozvetlentoke-befektetesek/allomanyok

Money.hu: Bankok és pénzügyi intézmények, 2023: https://www.money.hu/bankok

MABISZ – Magyar Biztosítók Évkönyve 2022: https://mabisz.hu/wp-content/uploads/evkonyv/mabisz-evkonyv-2022-hu.pdf pp.20-21.

Némedi-Varga Szilvia (1998): A külföldi tőkeberuházások a világgazdaságban. In.: Statisztikai Szemle, 76. évfolyam, 4-5. szám. pp.390-406. https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=156241

OECD (1999): International Direct Investment Statistics Yearbook, 1999: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/international-direct-investment-statistics-yearbook-1999_direct_invstat-1999-en-fr#page156

Pető Iván & Szakács Sándor (1985): A hazai gazdaság négy évtizedének története. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985.

Réti Tamás (2011): A külföldi tőke változó szerepe a két világháború között Magyarországon. Külgazdaság, LV., évfolyam, 2011. március-április. pp.38-54.

Tomka Béla (1996): A magyarországi pénzintézetek rövid története. Gondolat könyvkiadó KFT., Budapest.

UNCTAD FDI Statistics: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock

1881. évi XLIV. törvénycikk a hazai iparnak adandó állami kedvezményekről: https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88100044.TV&targetdate=&printTitle=1881.+%C3%A9vi+XLIV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev